

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Prästängsuddens lövskog i maj 2011.

Foto: © Henry Stahre

Beverandeplan för Natura 2000-området Prästängsuddens lövskog SE0230333

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Syftet är att hejda utrotningen av djur och växter samt att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Utpekandet av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att bevara de utpekade värdena i områdena långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar i vårt land regelbundet cirka 60 av de fåglar som listas i bilaga 1 i fågeldirektivet.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta görs i särskilda bevarandeplaner, men beskrivningen kan också ingå i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen finns en beskrivning av området med bevarandesyfte och bevarandemål för de naturtyper och arter som ska bevaras, och det ska framgå hur skyddet kan bidra till en gynnsam bevarandestatus för naturtyperna och arterna. Även hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, till exempel skydd eller skötsel, ska beskrivas. Bevarandeplanen underlättar förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken genom att den ger viktig information om området till bland annat markägare, myndigheter, exploatörer och naturvårdsförvaltare.

Bevarandeplanen utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Det gäller även för de bevarandeåtgärder och den naturvårdsskötsel som kan krävas för att bevara värdena, i den mån markägare eller andra brukare inte har möjligheten eller skyldigheten via andra lagar eller avtal att göra detta (till exempel miljöersättningar). Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras - den är ett "levande dokument". Det gör det möjligt för alla att bidra med ny kunskap och synpunkter genom att kontakta Länsstyrelsen.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Framtida naturvårdsarbete kan komma att leda till ytterligare ny kunskap som i sin tur kan leda till behov av justeringar av Natura 2000-områdets gränser, naturtyper eller arter. Vid förvaltning och tillståndsprövning är det viktigt att utgå från de befintliga värdena, inte bara de regeringsgodkända, varför det är av vikt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit bli regeringsgodkända ännu.

Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av till exempel skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, till exempel skyddsbeslut för naturreservat. Reglerna enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller i Natura 2000-områden.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller utpekade arter i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön eller utpekade arter i området. Det är påverkan på de naturmiljöer och/eller arter som skyddas i området som är grunden för prövningen oavsett var källan till störningen ligger geografiskt. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29 §§). Tillståndskravet aktualiseras när en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt, det vill säga när det finns risk för skada.

Länsstyrelsen Östergötland

Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i Natura 2000-området behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls dock samråd med Skogsstyrelsen istället. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben (lansstyrelsen.se/ostergotland) eller kontakta en handläggare (växel: 010-223 50 00).

För verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsskötsel och naturvårdsförvaltning av ett Natura 2000-område, i syfte att långsiktigt bevara de naturtyper och/eller arter som skyddas, krävs inte tillstånd.

Innehåll

Området Prästängsuddens lövskog	5
9160 – Näringsrik ekskog	9
Kartor	9
Dokumentation	10

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0230333 Prästängsuddens lövskog

Kommun: Finspång

Områdets totala areal: 12,2 hektar

Markägarförhållande: Privat

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2018-12-19

Regeringsbeslut, historik:

Regeringen föreslår att området är av gemenskapsintresse (pSCI): 2002-01

Fastställts som ett område av gemenskapsintresse (SCI): 2005-01

Regeringen förklarar området som ett särskilt bevarandeområde (SAC): 2011-03

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

9160 – Näringsrik ekskog

Området

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper och arter som förekommer i området.

Prioriterade bevarandevärden:

Syftet med Natura 2000-området Prästängsuddens lövskog är att bevara och vidareutveckla naturvärden knutna till samtliga ingående naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet. Hela Natura 2000-området består av naturtypen näringsrik ekskog (9160) som har högsta prioritet i bevarandearbetet.

Motivering:

Den näringsrika ekskogen i Natura 2000-området har höga värden knutna till den långa kontinuiteten av ek i området. De gamla grova träden och den döda veden skapar livsmiljöer som gör att diversiteten bland områdets lavar, svampar och vedlevande fauna troligtvis är mycket hög.

Prioriterade åtgärder:

Den viktigaste bevarandeåtgärden i Natura 2000-området är att till stor del lämna det till fri utveckling. Utöver det behövs en utvärdering för att se över behovet av att åtgärda inträngande gran och annan igenväxning i området. Om behovet finns behöver inträngande gran och annan igenväxning plockhuggas/ringbarkas.

Beskrivning av området

Prästängsuddens lövskog är en ekdominerad ädellövskog intill sjön Tisnaren i Östergötlands norra skogsbygd. Hela Natura 2000-området ingår i naturreservatet med samma namn och ligger i Finspångs kommun. Lövskogen ligger i relativt flack terräng. Trädskiktet i området domineras av ek men även en del andra lövträd finns, bland annat asp, klibbal, björk, lind och lönn. Ett mindre antal vidkroniga ekar finns, det stora flertalet ekar är dock rakstammiga. På ekarna växer bland annat de rödlistade lavarna rosa skärelav (*Schismatomma pericleum*, rödlistekategori NT) och skuggorangelav (*Caloplaca lucifuga*, NT). På ekarna har även tickorna blekticka (*Haploporus tuberculosus*, NT) och ekticka (*Phellinus robustus*, NT) noterats. Skogen är delvis tät med en lundartad flora som domineras av liljekonvalj och blåsippa. Här och var finns fuktiga sänkor. Det finns en måttlig mängd död ved i området. På den döda veden har den ovanliga och rödlistade arten kristallporing (*Gelatoporia subvermispora*, NT) noterats. Gröngöling (*Picus viridis*, NT) finns i området.

Områdets bevarandemål

Arealen av naturtypen näringsrik ekskog (9160) ska fortsätta vara 12,2 hektar så att hela Natura 2000-området består av naturtypen. Krontäckningen i skogen ska variera mellan glest till slutet. Trädskiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat samt att ek dominerar naturtypen. Andra viktiga trädarter som ska utgöra ett enstaka till måttligt inslag är lind, ask, asp och björk.

Det ska också finnas tämligen allmänt med grov och solbelyst död ved till exempel stående torrträd, hålträd och liggande stockar. Förekomsten av äldre träd ska vara måttlig till riklig och det ska finnas en föryngring av ovan nämnda arter. Det ska även finnas ett artrikt buskskikt med minst ett måttligt inslag av hassel (bland annat hassellundar). Artsammansättningen och näringstillgången ska vara naturlig. Solexponerade, varma och vindskyddade miljöer och strukturer ska utgöra ett måttligt inslag genom en mosaik mellan täta respektive öppna

och glest beskogade delar. Igenväxningsvegetation av invasiva arter, till exempel gran och tysklönn, ska inte tillåtas dominera i naturtypen.

Naturtypen ska präglas av en ostörd hydrologi och vattenståndet ska tillåtas variera naturligt. Det ska inte finnas några avvattande eller tillrinnande diken eller djupa körspår som medför negativ påverkan. De typiska arterna inom gruppen kärlväxter (till exempel ek och lind), lavar (till exempel rosa skärelav) och svampar (till exempel ekticka) ska förekomma i sådan omfattning att dessa kan fortleva långsiktigt i området.

Hela naturtypens dynamik och struktur ska tillåtas att bli påverkade av naturliga processer så som insektsangrepp, stormfällning, bete eller naturvårdsinsatser som efterliknar dessa. Andra småskaliga naturliga processer som trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning är positivt och ska förekomma inom hela området.

Vad kan påverka området negativt

- Exploatering i eller i anslutning till området.
- Avverkning, röjning och gallring utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller tas bort. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.
- Produktionshöjande åtgärder i skogsbruket, exempelvis gödsling, markberedning, plantering och användande av främmande trädslag.
- Dikning och större markskador inom eller i anslutning till området. Förutom den mekaniska skadan kan hydrologin påverkas och naturmiljön förändras.
- Fragmentering. I den mindre skalan kan exempelvis skogsbilvägar leda till fragmentering av vissa organismers populationer, medan andra organismer påverkas negativt när skogsbestånden blir alltför isolerade i landskapet.
- Brist på naturlig störning. En del arter förekommer bara i vissa stadier i skogens utveckling. Om den naturliga dynamiken uteblir kan det få som följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller bland annat klimat- och väderfenomen, översvämning och utbrott av vissa skadeorganismer.
- Nedfall av kemiska ämnen. Vissa kemiska ämnen har förmågan att direkt skada organismer, men kan också påverka hela naturmiljön. Exempelvis kan vissa kväveföreningar vara skadliga för svampar och lavar, samtidigt som de kan vara gödande och ge förändringar i vegetationen. Andra skadliga ämnen är svavel- och metallföreningar.
- Viltbetesskador. Höga stammar av älg och annat hjortvilt kan förhindra föryngring av vissa trädslag.
- Främmande (invasiva) arter som har potential att skada eller konkurrera ut den lokalt naturliga floran och faunan. I naturtypen näringsrika ekskogar kan det till exempel vara "invasion" av gran, bok eller främmande trädslag.

Områdets bevarandeåtgärder

Nedan listas de generella bevarandeåtgärderna som behövs i området.

Tabell 1: En generell sammanställning av bevarandeåtgärder omnämnda i den aktuella bevarandeplanen.

Bevarandeåtgärd	När	Var	Prioritet
Fri utveckling		Hela Natura 2000-området	1
Utvärdera behov av plockhuggning/ringbarkning av inträngande gran	Inom 10 år	Hela Natura 2000-området	1
Plockhuggning eller ringbarkning av inträngande gran	Vid behov	Hela Natura 2000-området	1
Frihuggning av vidkroniga ädellövträd	Vid behov	Hela Natura 2000-området	2

Reglering av skydd och skötsel:

Skydd och skötsel är framför allt reglerat i naturreservatets skötselplan och beslut (Prästängsuddens lövskog, 2000). Hela området är skyddat genom att det ligger inom naturreservatet. Skogsbruksåtgärder, som avverkning och röjning, är förbjudna med undantag för det som anges i skötselplanen. Skötselplanen anger generellt åtgärder som gynnar eller bibehåller naturvärdena som Natura 2000-området syftar till att bevara.

Eftersom skogsbruksåtgärder är förbjudna enligt reservatsbeslutet så bör det inte bli aktuellt med samråd med Länsstyrelsen angående skogsbruksåtgärder inom Natura 2000-området. Eventuellt kan andra åtgärder, som anläggning för friluftsliv eller åtgärder vid anläggning kräva samråd om åtgärderna riskerar att skada utpekade naturvärden i Natura 2000. Avverkning av träd som ligger utanför Natura 2000-området men som kan ha höga naturvärden kräver samråd med Länsstyrelsen.

För åtgärder (som påverkar naturmiljön inom området) utanför Prästängsuddens lövskog eller i direkt anslutning till Prästängsuddens lövskog, gäller inte naturreservatsföreskrifterna. Då träder Natura 2000-lagstiftningen in. Verksamheter som påverkar naturmiljön inom Natura 2000-områden kräver samråd med Länsstyrelsen enligt 12 kap. 6 § MB. Vid samråd som rör skogsbruksåtgärder i skog kontaktas Skogsstyrelsen.

Strandskyddets syfte är att bevara allmänhetens tillgänglighet samt växt- och djurlivet vid stränderna. Strandskyddet gäller vid hav, sjöar och vattendrag enligt 7 kap. 13 § i MB. Det generella strandskyddet omfattar land och vattenområden 100 meter från strandlinjen vid normalt vattenstånd. Det är inte tillåtet att göra något som försämrar livsvillkoren för växter och djur eller begränsar allmänhetens tillträde till det strandskyddade området.

Skötselplanen för reservatet (fastställd 2000) anger generellt åtgärder som stämmer väl överens med bevarandemålen. En översyn av skötselplanen bör ske senast 2030 och i samband med detta kan skötselplan och bevarandeplan med fördel slås samman, så att skötselplanen även innehåller de obligatoriska delarna för en bevarandeplan. Länsstyrelsen gör bedömningen att ingen ytterligare reglering av skydd och skötsel behövs för att uppnå bevarandemålen för området.

Bevarandeåtgärder:

För mer ingående och specifika bevarandeåtgärder se skötselplanen för naturreservatet Prästängsuddens lövskog. Nedan finns de övergripande åtgärderna som behövs i området.

Naturtypen näringsrika ekskogar ska till stor del lämnas till fri utveckling. Naturliga processer kommer med tiden öka naturvärdena i området, bland annat kommer mängden död ved och gamla träd öka. Vissa naturvårdsinsatser

kan dock behövas eftersom skogen i ett naturligt tillstånd utsattes för störningsprocesser som bete, brand och översvämningar mer frekvent än vad som förekommande idag.

För att bevara de höga naturvärdena knutna till ekskogen behöver de vidkroniga ekarna vid behov frihuggas. Detta är en viktig bevarandeåtgärd för att inte uppväxande vegetation ska konkurrera med de gamla ädellövträden om solljus och plats. Det är också angeläget att inträngande gran hålls undan, genom exempelvis plockhuggning eller ringbarkning, så att ädellövträden fortsätter att vara de dominerande trädslagen i Natura 2000-området. När dessa bevarandeåtgärder utförs är det viktigt att inte göra för stora ingrepp som kan påverka ekskogens naturliga fuktighet samt det flerskiktade och olikåldriga trädskiktet negativt. Inom 10 år bör behovet av plockhuggning/ringbarkning av inträngande gran utvärderas för Prästängsuddens lövskog.

Död ved, blommande buskar och gamla hasselbuketter är viktiga att spara för att bibehålla de variationsrika strukturerna i området och på så vis gynna mängder av organismer, bland annat lavar, svampar, fåglar och vedlevande insekter.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Bevarandestatus beskriver läget för naturtypen i landet som helhet, medan *bevarandetillståndet* beskriver aktuellt läge inom Natura 2000-området. Dessa beskrivs närmare längre fram i planen. Här redovisas en sammanställning av bevarandetillståndet inom området.

Tabell 2: Naturtypsareal och förekomst av Natura 2000-arter (ej fåglar) inom Natura 2000-området. **Blå färg** innebär en förändring av art- eller arealförekomst jämfört med regeringsgodkända uppgifter angivna inom parentes. Länsstyrelsen kommer att föreslå förändringarna vid lämpligt tillfälle. *) = Prioriterad art eller naturtyp i EU:s Natura 2000-bevarandearbete. Prioriteringen kan skilja sig från prioriteringen i det specifika området.

Naturtyp/art	Hektar/Förekomst	Bevarandetillstånd	Sida
9020 - *Nordlig ädellövskog	Utgår (12,0)	Naturtypen omklassad till 9160	-
9160 – Näringsrik ekskog	12,2	Otillfredsställande	9
Total areal	12,2		

Uppföljning

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket samt Havs- och vattenmyndigheten. Mätbara mål, så kallade målbildindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målbildindikatorer följs sedan upp.

Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000-naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

9160 – Näringsrik ekskog

Arealen 12,2 ha är inte fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen omfattar skogar med ek och/eller avenbok på friska fuktiga jordar, som kan bestå av såväl lera som silt (en finkornig jordart som har kornstorlek från 0,002-0,063 millimeter) eller grövre silikatrika jordarter. Inslag av andra lövträd och betydande inslag av hassel kan förekomma. I Sverige är naturtypen ofta helt dominerad av ek, men kan också hysa en variation som kan härröra från tidigare markanvändning och naturgivna förutsättningar såsom hydrologi och terrängformer. I sitt mest utvecklade stadium kännetecknas naturtypen av ett stort inslag av gamla träd.

Krontäckningen av ek eller avenbok utgör vanligen minst 50 % av ytan. Andra arter som alm, ask, lind, lönn och hassel förekommer nästan alltid. I vissa bestånd kan det finnas ett stort inslag av invasiva arter såsom gran eller tysklönn. Inslaget av triviallövträd kan också vara stort till följd av någon form av störning eller tidigare upphörd hävd. I sena successionsstadier är dessa skogar ofta slutna och täta men kan också vara betydligt glesare till följd av störningar.

Fältskiktet är örtrikt och med en tydlig vårblomning. Lundarter förekommer alltid och risväxter är sällsynta. Bottensikt saknas ofta helt eller utgörs av ett glest mosstäck.

I Prästängsuddens lövskog utgörs naturtypen av undertypen ek-hassellundskog, den domineras av ek och hassel med inslag av asp, lind, klibbal, lönn och björk.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Naturtypen (9160) förekommer inom hela kontinentala och boreala regionen. Andelen ädellövträd i skogsmark har ökat något under det senaste decenniet men trots detta är de befintliga arealerna av naturtypen näringsrik ekskog fortfarande små och avverkning av värdefulla ädellövsmiljöer fortgår. Det är dock mycket positivt att hänsynstagande till naturvärden vid skogsavverkning har ökat och arealen skyddad skog fortfarande ökar. År 2013 var förekomstarealen av naturtypen i den boreala regionen 7 200 hektar och för att naturtypen 9160 ska uppnå gynnsam bevarandestatus behövs det uppskattningsvis 30 000 hektar. Bevarandestatusen för naturtypen näringsrika ekskogar (9160) anses idag som dålig i den boreala regionen.

Ekskogen i Prästängsuddens lövskog brukades vid slutet av 1800-talet som slåtteräng dominerad av lövträd. Idag är skogen tätare än i slutet på 1800-talet eftersom naturtypen inte slåttas längre. Trädstrukturen är olikåldrig och flerskiktad med ek som det dominerande trädslaget. En utvärdering behövs för att klargöra om inträngande gran bör åtgärdas i området. Ett visst inslag av död ved och äldre träd finns i området. När det finns en tämligen allmän tillgång på död ved och äldre träd (endast tid kan bidra till detta) samt eventuella problem med inträngande gran har åtgärdats kommer tillståndet anses vara gynnsamt. Bevarandetillståndet anses idag som otillfredsställande.

Kartor

Kartor som visar områdets läge, yttergränser, naturtypens utbredning, samt äldre ekonomiska kartor finns sist i planen.

Dokumentation

Webbsidor/databaser:

Artportalen, <https://www.artportalen.se>, (2018-02-16).

Länsstyrelsen Östergötland, <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland>, (2018-02-16).

Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/>, (2018-02-16).

Skyddad natur, <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>, (2018-02-16).

Skogsstyrelsen, <https://skogskartan.skogsstyrelsen.se/skogskartan/>, (2018-02-16).

Ängs- och betesmarksinventeringen (TUVÅ), <http://www.jordbruksverket.se/>, (2018-02-16).

Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister, <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>, (2018-02-16).

Dokument:

Naturvårdsverkets vägledningsdokument för habitat och ArtDatabankens vägledningar för arter.

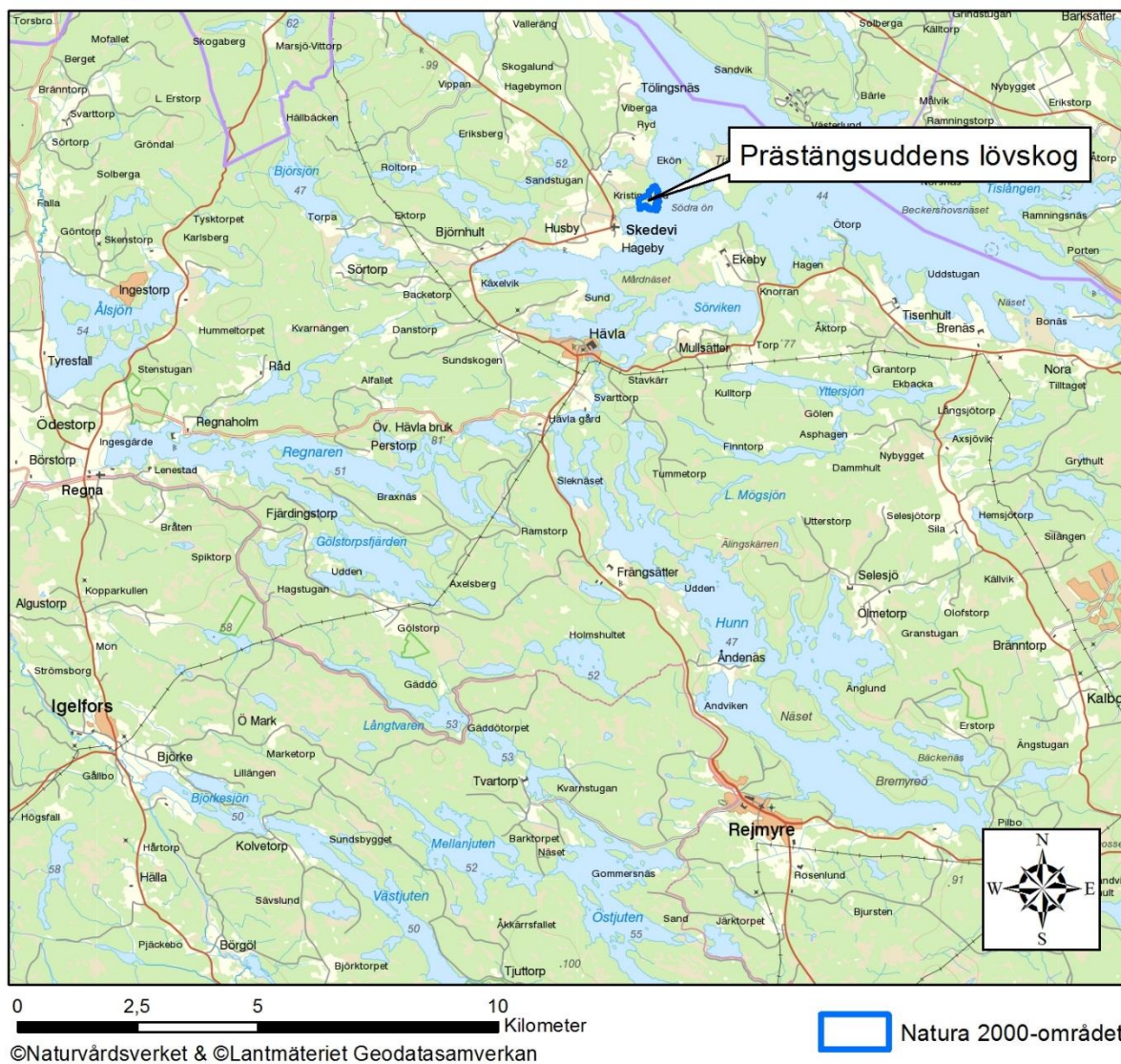
Wenche Eide (red.), Arter och naturtyper i habitatdirektivet - bevarandestatus i Sverige 2013, ArtDatabanken SLU, Uppsala, 2014.

Bevarandeplan för Natura 2000-området Prästängsuddens lövskog, fastställd 2005-08-15.

Skötselplan för naturreservatet Prästängsuddens lövskog, fastställd 2000.

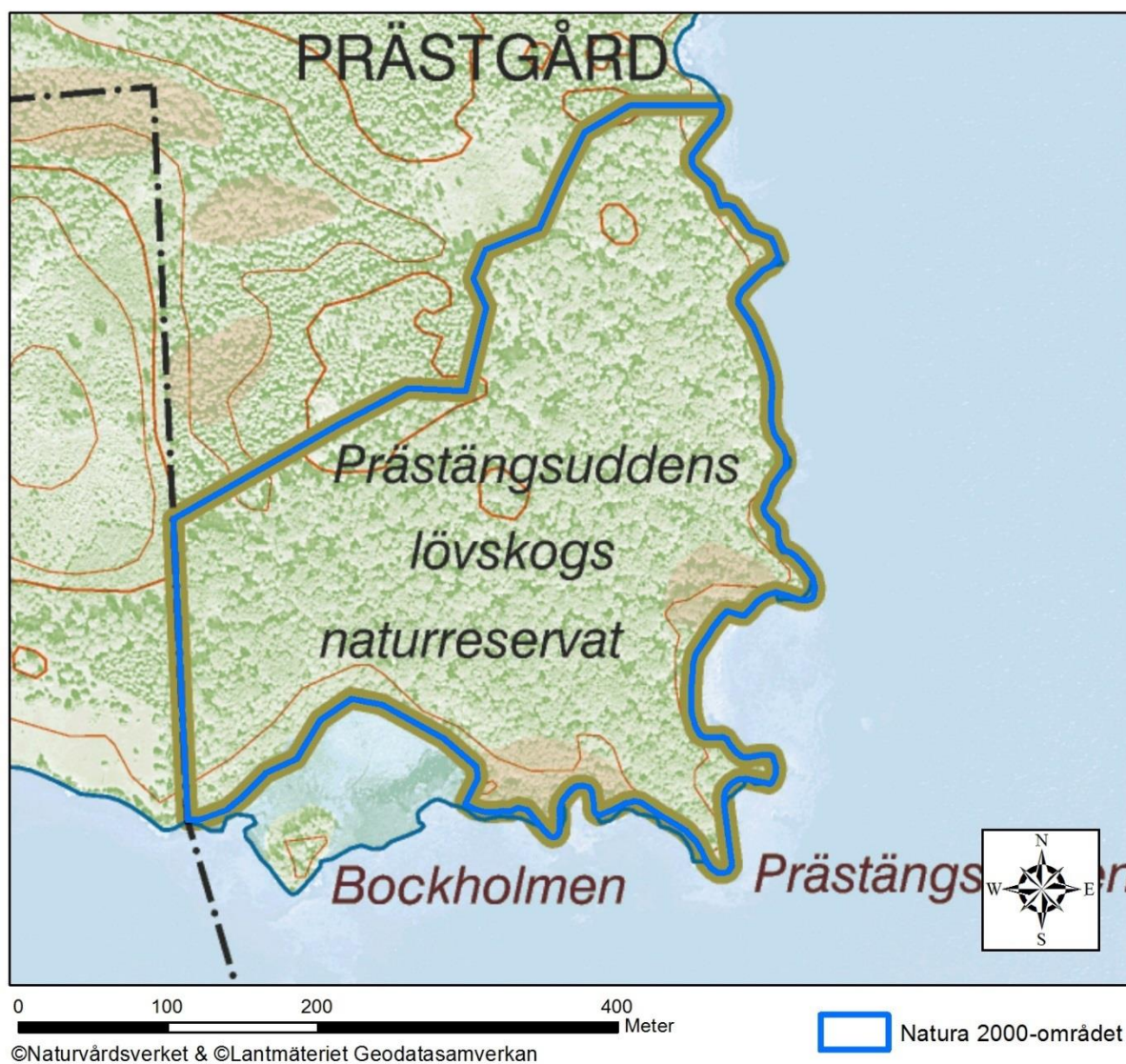
Beslut om bildande av naturreservatet Prästängsuddens lövskog, 2000-06-21.

Topografisk karta

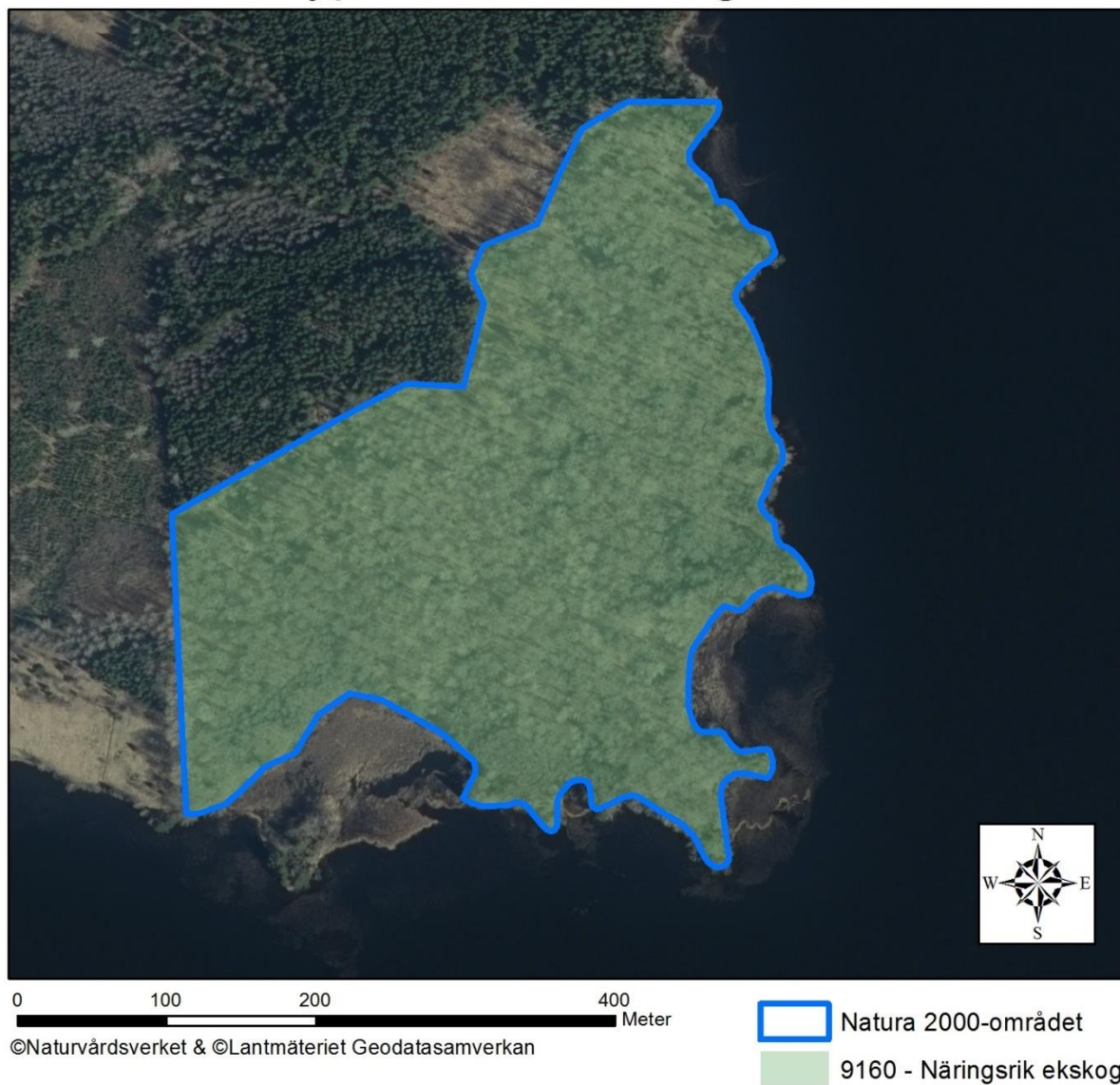
Översiktskartan visar att Natura 2000-området ligger drygt 1 mil norr om Rejmyre vid sjön Tisnaren i Finspångs kommun.

Ekonomisk karta

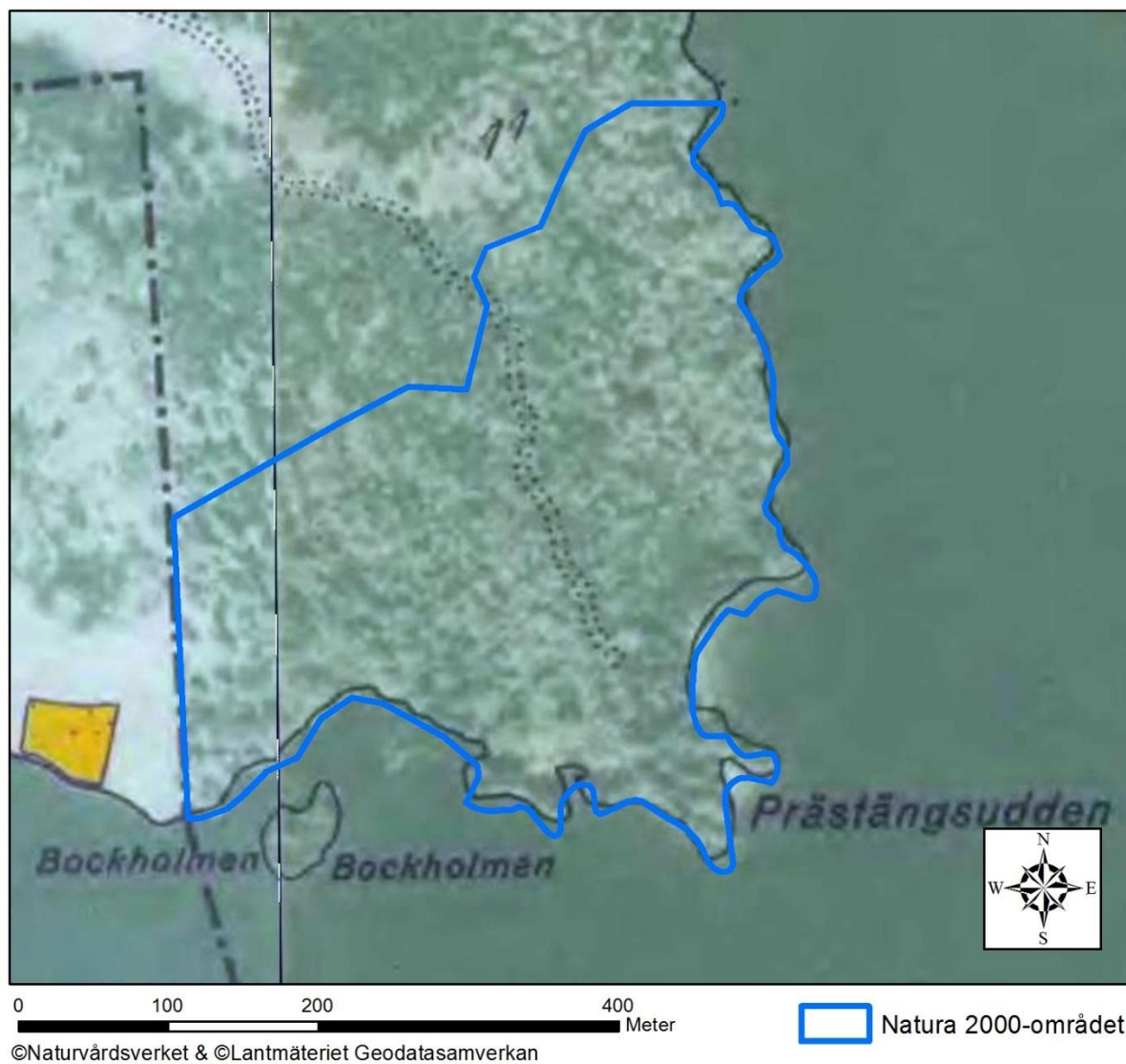
Fastighetskartan visar yttergränserna för Natura 2000-området. Naturreservatet har samma yttergränser.

Natura 2000-områdets avgränsningar och N2000-naturtypernas utbredning

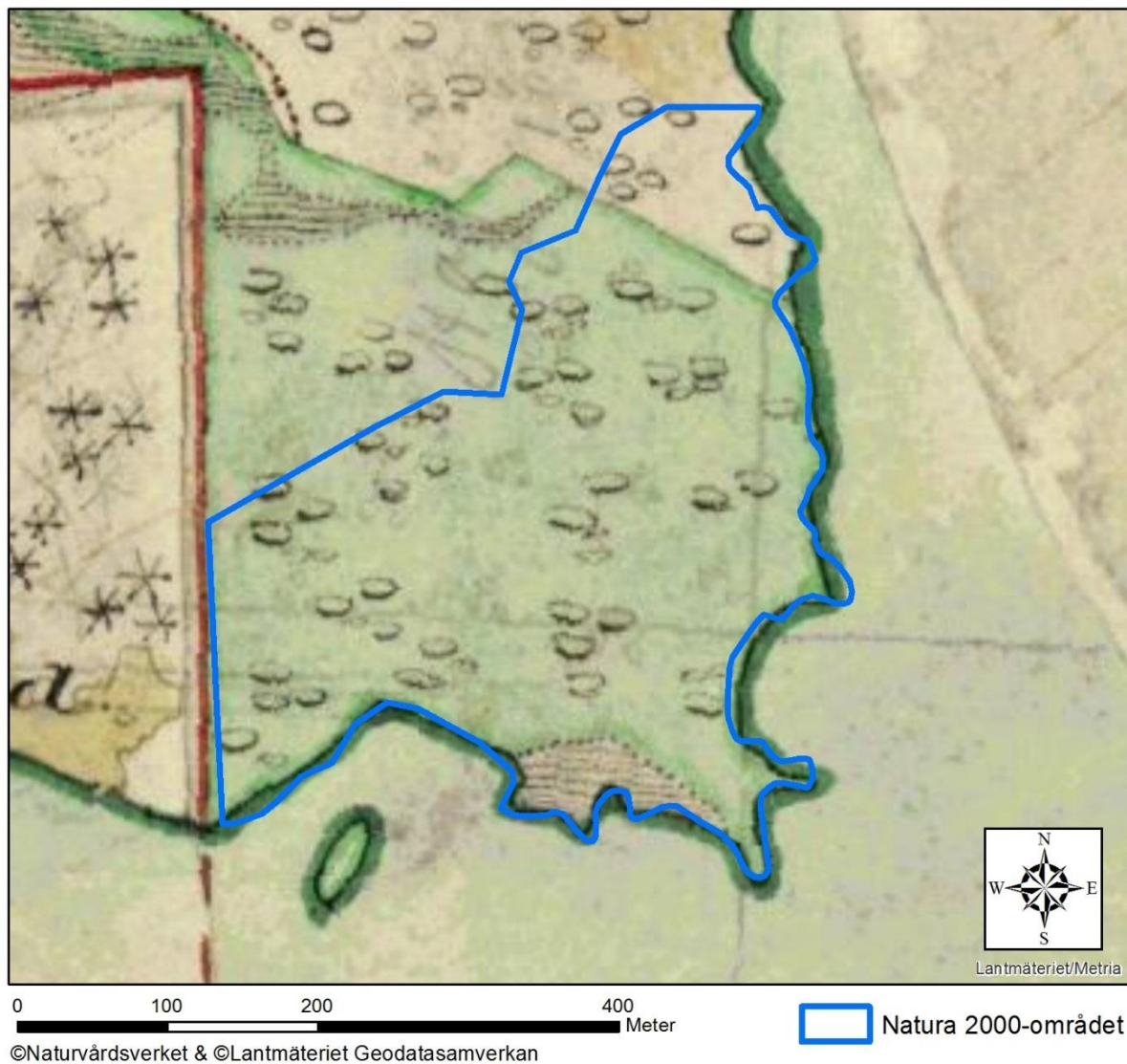
Flygfotot visar att hela området består av naturtypen näringsrik ekskog (9160).

Ekonomisk karta från 30- och 40-talet

Den ekonomiska kartan från 30- och 40-talet visar att områdets ekskog har en lång kontinuitet.

Häradskarta

Häradskartan, från slutet av 1800-talet, visar att området förr till största del var en lövträdsdominerad slätteräng.

Gul mark är åker, grön är slätteräng, vit är utmark (skog och hagmark) och blågrön är vatten. Små stjärnor visar var marken är barrträdklädd och små ringar var den är lövträdklädd.